

इत्यत्रापि प्रमाणाभावात् । अथ ज्ञानमात्रे तद्व्युत्पन्नः
संयोगस्य यदि कारणत्वं तदा रासनचालुपादिप्रत्यक्ष-
काळे स्पर्शनप्रत्यक्षं स्यात् विषयेन्द्रियसंयोगस्य
विषयत्वसंयोगस्य च तदा सत्त्वात् परस्परप्रतिबन्धा-
देकमपि वा न स्यादिति । अत्र केचित् पूर्वोक्तपुत्रा
तद्व्युत्पन्नयोगस्य हेतुत्वे सिद्धे चालुपादिप्रमाणयोः
स्पर्शनादिप्रतिबन्धकत्वमनुभवानुरोधत्वात् कल्प्यते इति ।
अन्ये तु सपुत्रानुरोधत्वात् चर्ममनःसंयोगस्य चाव-
हेतुत्वं कल्प्यं चालुपादिप्रत्यक्षकाळे त्वचि मनः-
संयोगाभावात् स्पर्शनप्रत्यक्षमिति वदन्ति । चर्मत्वं
चोर्भेद इति तद्वहस्यम् । त्वचश्च सप्तविधा यथाह सुश्रुतः
“तस्य ह्यत्वेवम्वहस्यस्य शुक्रशोणितस्याभिपच्यमानस्य
कीरखेव सान्त्वानिकाः सप्त त्वचो भवन्ति । तासां प्रथमा-
ऽवभासिनी नाम या सर्ववर्णाविवभासयति पञ्चविधाश्च
ह्यायां प्रकाशयति सा त्रीहेरहादशभागप्रमाणा सिद्धपद्मा-
कण्टकाधिष्ठाना, द्वितीया लोहिता नाम लोहशभाग-
प्रमाणा तिलकावकन्यकव्यङ्गाधिष्ठाना, तृतीया श्वेता
नाम हादशभागप्रमाणा चर्मदण्डजगङ्गीमयकाधिष्ठाना,
चतुर्थी तावा नामाष्टभागप्रमाणा विविधकिङ्कासकुण्डाधि-
ष्ठाना, पञ्चमी वेदिनी नाम त्रीह्रिपञ्चभागप्रमाणा
कुशविषपाधिष्ठाना, षष्ठी रोहिणी नाम त्रीह्रिप्रमाणा
यन्मृदपच्युदक्षोपद गलगण्डाधिष्ठाना, सप्तमी मांसधरा
नाम त्रीह्रिद्वयप्रमाणा भगन्दरविह्रिधयोऽधिष्ठाना” यदे-
तत्प्रमाणं निर्दिष्टं तन्मांसलेष्प्रकाशेषु न लघाटसूक्ष्मा-
ङ्गाङ्गादिषु । यतो वक्ष्यत्युदरेषु त्रीह्रिद्वयेनाङ्गुष्ठो
द्वरप्रमाणमवमात्रं विध्येदिति” ।

फनकविदितयुक्तिरत्यन्तरी यथा

“शरीरावरकं गच्छं चर्म इत्यभिधीयते । तद्व्युत्प-
न्निविधं काष्ठचर्मसम्भवभेदतः । शरीरावरकत्वञ्च
लघुता दृढता तथा । दुर्भेद्यतेति कथितचर्मणां गुण-
संग्रहः । शितोरक्तजया पीतः कृष्ण इत्यभिधीयते ।
ब्रह्मादिजातिभेदेन चर्मणां वर्णं निर्णयः । चित्तवृत्तस्य
सर्वेषां सर्वदेवोपपद्यते” इति भोजदेवः ।

चर्ममालिका स्त्री चर्मनिर्मिता नालिका । कषायां
ताहत्यां (कोड़ा) शब्दार्थचि० ।

चर्मपट्टिका स्त्री चर्मनिर्मिता पट्टिका । (चामाटी) चर्म-
मयपट्टिकायाम् शब्दार्थचि० । [नमलायां जटा० ।

चर्मपत्रा स्त्री चर्मव पत्रं पत्रोऽस्याः । (चामपिका) चलि-

चर्मपादुका स्त्री चर्मजो पादुका । चर्मजतपादुकाये ।

“ततो ब्रह्मचारी अनेन भन्ते च चर्मपादुके पादयोर्निर्द-
ध्यात्” भवदेवः । [मयपालभेदे (कुपा) भेदः ।

चर्मपुट(क) पु० चर्ममयं पुटमत्र वा कप् । इति संज्ञके चर्म-
चर्मप्रभेदिका स्त्री चर्मं प्रभिनति प्र+भिद-बुल् टापि
अत इत्त्वम् इत्० । चर्मनेधनेऽस्त्वभेदे अवरः

चर्मप्रसेविका स्त्री चर्मणा प्रसीक्यते प्र+सिब-वा० कर्मणि-
बुल् टापि अत इत्त्वम् । भस्त्रावाम् अस्मिन्वर्दीप-
नार्थे चर्ममये यन्त्रभेदे अवरः ।

चर्ममण्डल पु० व० व० । देशभेदे “अपरान्ताः परान्ताश्च
पञ्चवाचर्ममण्डलाः” भा० भी० ८४० देवोक्तौ ।

चर्ममय लि० चर्मणोऽधिकारः मयट् । चर्मनिर्मिते पालादौ
स्त्रियां ङीप् । “होपिचर्ममयैश्च व्याघ्रचर्ममयैरपि”
भा० भी० ४६४ । “यथा काष्ठमयो हस्ती यथा
चर्ममयो मृगः” मनुः ।

चर्ममुण्डा स्त्री चासृङ्गा+ट्ठो० । दुर्गायां हेमच० ।

चर्ममुद्रा स्त्री “चामहस्तं” तथा तिर्यक् कृत्वा चैव प्रसार्य
च । आकुञ्चिताङ्गुलीः कुक्ष्यात् चर्महृदयसीरिता”
तन्मसारोक्ते देवपुजाङ्गे मुद्राभेदे ।

चर्मिन्ना लि० चर्ममये कवचादौ भवति अभ्यस्यति न्ना-क ।
चर्ममयकवचादौ ज्ञाभ्यासे । “कटयचर्मिन्ना अभितो-
जनाः” ऋ० ८।५।२८ । “साध्येभ्यश्चर्मिन्ना” यज० २०
१५ । पुरुषभेदे देवभेदोद्देशेनालभ्यपुरुषभेदोक्तौ ।

चर्मियष्टि स्त्री चर्ममयो यष्टिरिव । अन्नादेसाङ्गुली
(कोड़ा) । शब्दार्थचि० ।

चर्मरङ्गा स्त्री चर्मणो रङ्गोऽस्याः । १।आवर्तकोलतायां
विभाण्डायाम् राजनि० । २।देशभेदे पु० च चदेयः ८०४
कूर्मविभागे १४४० पञ्चमोत्तरदिशि उक्तः । “दिशि पञ्च-
मोत्तरस्याम्” इत्युपक्रमे “गुरुहामरकचर्मरङ्गाख्याः” ।

चर्मरी स्त्री चर्म-राति रा-क गौरां ङीप् । स्वावर-
विभालगते फलविधे उताभेदे । “कुसुमतीरेषु काकरम्भ
कर्कोटकरेषु कण्टकोत्तकचर्मरीत्युपक्रमे फलविधाः” सुश्रु० ।

चर्मर पु० चर्म-राति रा-वा० कु । चर्मकारे लिङ्गा० ।

चर्मवत् लि० चर्मन् + चत्त्वर्थे सतृप् मस्य वः अश्वत्थत्वात्
त्रि० । १।चर्मयुक्ते स्त्रियां ङीप् । “लोहचर्मवती
चापि साग्निः सगुहन्दिका” भा० व १५४०

२।गुहन्दात्मजभेदे पु० । “गजोनयाद्यो हनमभयने वानाज्ये
युक्तः । वदेते वक्ष्यन्त्या निर्गन्धुर्न हतो वरात्” इत्यु-